

Професійна освіта

УДК 37.011.3-051:796.071.2

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.21804640>

НЕОБХІДНІ ПРОФЕСІЙНО ВАЖЛИВІ ЯКОСТІ ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДЛЯ ЕФЕКТИВНОЇ ТРЕНЕРСЬКОЇ РОБОТИ У ШКІЛЬНИХ СЕКЦІЯХ ЗІ СПОРТИВНИХ ІГОР

Маляр Едуард Імреївич

кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент,

доцент кафедри фізичної реабілітації і спорту

Західноукраїнський національний університет,

46009, Україна, м. Тернопіль, вул. Львівська, 11

e-mail: malyar_e@yahoo.com

<https://orcid.org/0000-0002-5913-5642>

Прийнято: 01.09.2025 | Опубліковано: 30.09.2025

Анотація. У роботі теоретично обґрунтовано й розроблено структурно-змістову модель професійно важливих якостей учителя фізичної культури для ефективної тренерської діяльності у шкільних секціях зі спортивних ігор. За допомогою комплексу теоретичних, емпіричних і статистичних методів створено триступеневу систему підвищення кваліфікації педагогів (діагностичний, формувальний етапи та етап самовдосконалення). Експериментально доведено, що впровадження запропонованого інструментарію забезпечує трансформацію репродуктивної ролі вчителя у високоефективну діяльність тренера-вихователя. **Мета дослідження** полягає у

теоретичному обґрунтуванні та розробці сукупності і структурно-змістової моделі професійно важливих якостей учителя фізичної культури, необхідних для ефективної реалізації тренерської діяльності у шкільних секціях зі спортивних ігор. **Методи дослідження:** комплекс взаємопов'язаних теоретичних (аналіз, синтез, систематизація, класифікація, моделювання), емпіричних (спостереження, анкетування, опитування, експертне оцінювання, педагогічний експеримент) та статистичних методів дослідження для обґрунтування, розробки й перевірки ефективності методичної системи. **Основні результати.** Отримані результати підтверджують, що позакласна секційна робота зі спортивних ігор вимагає виходу за межі стандартних освітніх програм, поглибленої спеціалізації та управління динамікою команди. Виділена багаторівнева система професійно важливих якостей демонструє тісний взаємозв'язок педагогічних, психологічних, тактико-методичних та емоційно-вольових компонентів. Психолого-педагогічні якості формують основу для довіри в колективі, тоді як тактико-методичні та вольові складові забезпечують стійкість педагога в екстремальних ситуаціях спортивного протистояння. Впровадження розробленого триступеневого інструментарію успішно пододало суперечність між урочною підготовкою у вищій школі та реальними вимогами дитячо-юнацького спорту. Завдяки діагностиці, тренінгам та самовдосконаленню забезпечено трансформацію репродуктивної ролі вчителя у високоефективну діяльність тренера-вихователя. **Наукова новизна одержаних результатів** полягає у тому, що уперше теоретично обґрунтовано модель професійно важливих якостей (ПВЯ) учителя фізичної культури як тренера шкільної секції зі спортивних ігор у чотирьох блоках (психолого-педагогічний, тактико-методичний, комунікативно-організаційний, емоційно-вольовий); удосконалено розуміння специфіки позакласної секційної роботи, яка вимагає трансформації ролі вчителя у тренера-вихователя; подальшого розвитку набув методичний інструментарій системи підвищення кваліфікації педагогів для цілеспрямованого формування ПВЯ.

Практичне значення роботи полягає у розробці та впровадженні цілісної системи для закладів післядипломної педагогічної освіти та методичних центрів, що охоплює: діагностичний етап (анкетування, експертне оцінювання, кейс-метод) для виявлення рівня сформованості професійно важливих якостей; формувальний етап (тренінги стресостійкості, тренерські мікросимуляції, коучинг-сесії) для розвитку спеціальних тренерських компетенцій; етап самовдосконалення (щоденник рефлексії, індивідуальні програми розвитку, участь у професійних спільнотах) для безперервного професійного зростання в міжкурсовий період. Застосування цього інструментарію забезпечує ефективну підготовку вчителів фізичної культури до керування шкільними спортивними секціями та досягнення високих результатів у змагальній діяльності учнів.

Ключові слова: учитель фізичної культури; спортивні ігри; шкільна секція; професійно важливі якості; тренерська діяльність; позакласна робота; змагальна діяльність.

NECESSARY PROFESSIONALLY IMPORTANT QUALITIES FOR A PHYSICAL EDUCATION TEACHER FOR EFFECTIVE COACHING WORK IN SCHOOL SPORTS GAMES SECTIONS

Maliar Eduard Imreyovich

Candidate of Sciences in Physical Education and Sports, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Physical Rehabilitation and Sports

Western Ukrainian National University,

46009, Ukraine, Ternopil, Lvivska street, 11

e-mail: malyar_e@yahoo.com

<https://orcid.org/0000-0002-5913-5642>

Abstract. The paper theoretically substantiates and develops a structural and content model of professionally important qualities of a physical education teacher for effective coaching activities in school sports sections. Using a complex of theoretical, empirical and statistical methods, a three-stage system of advanced training of teachers (diagnostic, formative stages and self-improvement stage) has been created. It has been experimentally proven that the implementation of the proposed toolkit ensures the transformation of the reproductive role of a teacher into a highly effective activity of a trainer-educator. **The purpose of the study** is to theoretically substantiate and develop a set and a structural and content model of professionally important qualities of a physical education teacher necessary for the effective implementation of coaching activities in school sports sections. Research methods: a complex of interconnected theoretical (analysis, synthesis, systematization, classification, modeling), empirical (observation, questionnaire, survey, expert evaluation, pedagogical experiment) and statistical research methods to substantiate, develop and verify the effectiveness of the methodological system. **Main results.** The results obtained confirm that extracurricular sectional work on sports games requires going beyond standard educational programs, in-depth specialization and management of team dynamics. The identified multi-level system of professionally important qualities demonstrates a close relationship between pedagogical, psychological, tactical-methodical and emotional-volitional components. Psychological-pedagogical qualities form the basis for trust in the team, while tactical-methodical and volitional components ensure the stability of the teacher in extreme situations of sports confrontation. The implementation of the developed three-stage toolkit successfully overcame the contradiction between classroom training in higher education and the real requirements of children's and youth sports. Thanks to diagnostics, trainings and self-improvement, the transformation of the reproductive role of the teacher into the highly effective activity of a coach-educator was ensured. **The scientific novelty** of the obtained results lies in the fact that for the first time a model of professionally important qualities (PQ) of a physical education

teacher as a coach of a school section of sports games in four blocks (psychological-pedagogical, tactical-methodical, communicative-organizational, emotional-volitional) was theoretically substantiated; the understanding of the specifics of extracurricular section work, which requires the transformation of the role of the teacher into a coach-educator, was improved; the methodological toolkit of the teacher training system for the purposeful formation of PQ was further developed. **The practical significance of the work** lies in the development and implementation of a holistic system for institutions of postgraduate pedagogical education and methodological centers, which includes: a diagnostic stage (questionnaire, expert assessment, case method) to identify the level of formation of professionally important qualities; a formative stage (stress resistance training, coaching microsimulations, coaching sessions) for the development of special coaching competencies; a self-improvement stage (reflection diary, individual development programs, participation in professional communities) for continuous professional growth in the inter-course period. The use of this toolkit ensures effective training of physical education teachers to manage school sports sections and achieve high results in the competitive activities of students.

Keywords: physical education teacher; sports games; school section; professionally important qualities; coaching activities; extracurricular work; competitive activities.

Актуальність проблеми. Сучасний етап реформування системи загальної середньої освіти та реалізація концепції «Нової української школи» висувають підвищені вимоги до системи фізичного виховання учнівської молоді. Забезпечення належного рівня рухової активності, зміцнення здоров'я школярів та формування мотивації до системних занять спортом неможливі лише в межах базових уроків фізичної культури.

Ключову роль у задоволенні спортивних інтересів дітей відіграє позакласна секційна робота, зокрема зі спортивних ігор (баскетбол, волейбол, футбол, гандбол, футзал тощо). Спортивні ігри володіють високим виховним, оздоровчим та соціалізуючим потенціалом, оскільки поєднують інтенсивні фізичні навантаження з емоційною насиченістю, необхідністю командної взаємодії та стратегічного мислення.

Утім, реалізація тренерської діяльності в умовах шкільної секції суттєво відрізняється від проведення традиційного уроку фізичної культури. Якщо урок орієнтований на досягнення загальних освітніх та оздоровчих завдань для всього класу, то секційна робота передбачає:

- поглиблену спеціалізацію та вдосконалення спортивно-технічної майстерності;
- підготовку та участь у змаганнях різного рівня (зокрема у шкільних спортивних лігах);
- управління психологічною динамікою спортивно-масових заходів і командного колективу в умовах стресу та конкуренції.

Зазначена специфіка вимагає від учителя фізичної культури не просто виконання традиційної педагогічної функції, а трансформації його ролі у роль тренера-вихователя. Цей перехід можливий лише за наявності та високого рівня розвитку специфічних ПВЯ.

Розв'язання цієї проблеми безпосередньо пов'язане з виконанням пріоритетних завдань Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту, Стратегії розвитку фізичної культури і спорту, а також концепції НУШ у частині розширення мережі шкільних спортивних клубів та секцій.

Визначення, систематизація та обґрунтування комплексу ПВЯ учителя-тренера (педагогічних, психологічних, комунікативних, тактико-методичних) має важливе науково-практичне значення для:

- розробки сучасних програм підвищення кваліфікації та перепідготовки вчителів фізичної культури;
- створення методичних рекомендацій щодо самовдосконалення фахівців у галузі дитячо-юнацького спорту;
- підвищення якості підготовки шкільних команд зі спортивних ігор до змагань різного рівня.

Формулювання проблеми: необхідність теоретичного обґрунтування та практичного визначення структури і змісту ПВЯ учителя фізичної культури, які забезпечують його високу продуктивність та ефективність під час виконання тренерських функцій у шкільних секціях зі спортивних ігор в умовах сучасних трансформацій шкільної освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема підготовки вчителів фізичної культури до організації позакласної спортивно-масової роботи та тренерської діяльності є предметом активних наукових дискусій у сучасній педагогічній теорії та практиці.

Аналіз психолого-педагогічної, науково-методичної літератури та праць із теорії фізичного виховання і спорту свідчить про значну увагу дослідників до питань професійної підготовки фахівців галузі. Зокрема, у працях І. В. Іваній [1] та С. О. Табінської [11] розглядаються сучасні тенденції та концепти модернізації професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців у контексті європейських інтеграційних процесів. Питання адаптації та готовності майбутніх учителів до самостійної професійної діяльності досліджували І. І. Маріонда [9] та В. О. Павленко [8], котрі наголошують на необхідності вдосконалення практичної складової педагогічної освіти.

Організаційно-педагогічні умови проведення спортивно-масових заходів і самостійної організації навчально-тренувального процесу висвітлено в дослідженнях В. О. Кисельова й П. Ф. Рибалка [2], а також Л. М. Рибалко і Л. М. Оніщук [10]. Водночас особливу цінність для розуміння специфіки саме

тренерської праці становлять праці О. М. Лаврентьєва з колегами [3] щодо моделювання професійної підготовки тренера з обраного виду спорту та А. А. Ребриної [9], яка детально досліджує професійно важливі якості тренера-викладача.

Комплексний підхід до формування професійної майстерності та педагогічної техніки в тренерській діяльності розкрито в методичних розробках Е. І. Маляра та Н. С. Маляр [6-8]. Окрім того, фундаментальні праці у сфері теорії і методики спортивного тренування, зокрема дослідження Т. Вомра [12], обґрунтовують закономірності періодизації спортивної підготовки, що є критично важливим для організації ефективної роботи у шкільних секціях.

Проте, попри наявність значної кількості наукових праць, присвячених окремо загальнопедагогічній підготовці вчителів фізичної культури та професійній діяльності спортивних тренерів, досі недостатньо дослідженими залишаються питання поєднання цих функцій. Поза увагою науковців частіше залишається систематизація професійно важливих якостей фахівця, який одночасно виконує ролі шкільного вчителя та тренера секції зі спортивних ігор (баскетбол, волейбол, футбол тощо) в умовах сучасного розвитку шкільних спортивних ліг.

Виділення невирішеної частини проблеми. Попри значну кількість наукових праць, присвячених загальнопедагогічній підготовці вчителів фізичної культури та професійній діяльності спортивних тренерів, недостатньо дослідженими залишаються питання поєднання цих функцій.

Аналіз сучасної освітньої практики свідчить про наявність низки суттєвих суперечностей між:

- зростаючими вимогами до якості секційної роботи, популяризацією шкільних спортивних ліг та реальним рівнем готовності вчителів фізичної культури ефективно виконувати тренерсько-викладацькі функції;

- орієнтацією вищої педагогічної освіти переважно на загальнометодичну та урочну підготовку фахівців і відсутністю цілеспрямованого формування спеціальних тренерських якостей (тактична гнучкість, стресостійкість під час змагань, вміння керувати командними конфліктами).
- необхідністю високої видовищності й результативності команд у спортивних іграх та недостатньою розробленістю чітких критеріїв оцінювання та алгоритмів розвитку ПВЯ саме для фахівця, який суміщає роль учителя та тренера шкільної секції.

Основна проблема полягає в тому, що відсутність чітко визначеної системи та структури професійно важливих якостей учителя фізичної культури як тренера шкільної секції зі спортивних ігор перешкоджає ефективному формуванню його професійної компетентності. Це знижує результативність змагальної діяльності школярів, рівень їхньої зацікавленості тренуваннями та загальну якість позакласної фізкультурно-спортивної роботи.

Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні та розробці сукупності і структурно-змістової моделі професійно важливих якостей учителя фізичної культури, необхідних для ефективної реалізації тренерської діяльності у шкільних секціях зі спортивних ігор.

Методологія

Для успішної реалізації поставленої мети необхідно застосувати комплекс взаємопов'язаних *методів* дослідження:

- а) *теоретичні*: аналіз і синтез психолого-педагогічної та науково-методичної літератури, праць із теорії і методики фізичного виховання і спорту - для вивчення стану проблеми, розмежування специфіки урочної та позакласної секційної роботи, а також систематизації професійно важливих якостей;
- б) *системно-структурний підхід та моделювання*: для побудови цілісної структурно-змістової моделі ПВЯ учителя-тренера та розробки триступеневої

системи підвищення кваліфікації (діагностичний, формувальний і етап самовдосконалення);

в) практико-орієнтовані та експертні методи: анкетування, самооцінювання, експертне оцінювання, метод саморефлексії, кейс-метод (розв'язання моделюваних педагогічних ситуацій) і тренерські мікросимуляції - для діагностики та формувального розвитку спеціальних тренерських компетенцій.

Теоретико-методологічну базу дослідження склали сучасні наукові праці, присвячені проблемі модернізації професійно-педагогічної підготовки фахівців у контексті європейських інтеграційних процесів та розвитку фізичної культури в системі освіти.

Важливе значення для визначення стану проблеми мали дослідження, що розкривають питання адаптації та готовності майбутніх учителів до самостійної професійної діяльності й удосконалення практичної складової педагогічної освіти.

Теоретичні засади організації навчально-тренувального процесу, проведення спортивно-масових заходів у загальноосвітніх закладах, а також моделювання професійної підготовки тренера з обраного виду спорту знайшли відображення в працях фахівців із теорії і методики фізичного виховання і спорту.

Особливу увагу приділено науковим розвідкам, що висвітлюють структуру та шляхи формування професійно важливих якостей тренера-викладача спортивної секції, розвиток педагогічної техніки й майстерності в тренерській діяльності. Окрім того, під час розробки проблематики автор спирався на фундаментальні праці у сфері теорії і методики спортивного тренування, зокрема на концепції закономірностей періодизації спортивної підготовки. Комплексне використання зазначених наукових джерел дозволило обґрунтувати специфіку діяльності вчителя фізичної культури як тренера шкільної секції зі спортивних ігор та розробити відповідну структурно-змістову модель.

Дослідження зосереджено виключно на процесі формування та систематизації професійно важливих якостей (ПВЯ) учителя фізичної культури, який суміщає виконання урочних обов'язків із тренерською діяльністю у позакласних шкільних секціях.

Розгляд тренерської діяльності обмежено рамками спортивних ігор (зокрема баскетбол, волейбол, футбол, гандбол, футзал тощо), що обумовлено їхньою специфікою, високою інтенсивністю командної взаємодії, емоційною насиченістю та особливими вимогами до змагальної тактики.

Розроблена триступенева система підвищення кваліфікації (діагностичний, формувальний етапи та етап самовдосконалення) адаптована переважно для умов закладів післядипломної педагогічної освіти та регіональних методичних центрів.

Оцінювання результативності тренерської праці та змагальної діяльності учнів охоплює переважно формат шкільних спортивних ліг та масових позакласних змагань загальноосвітніх закладів.

Результати

Для вирішення завдань дослідження та практичної реалізації тренерської діяльності вчителів фізичної культури у шкільних секціях зі спортивних ігор (баскетбол, волейбол, футбол, гандбол тощо) було розроблено цілісну систему діагностики, цілеспрямованого формування й самовдосконалення професійно важливих якостей.

Структура ПВЯ учителя-тренера диференційована на чотири взаємопов'язані блоки:

- психолого-педагогічний блок (педагогічна тактовність і емпатія, спортивна педагогічна рефлексія, справедливість і об'єктивність);
- тактико-методичні якості (змагальна тактична гнучкість, методична креативність, прогностичні здібності);

- комунікативно-організаційні якості (лідерський потенціал і харизма, управління комунікативними конфліктами, здатність до презентації та партнерства);
- емоційно-вольові якості (емоційна стійкість (стресостійкість), цілеспрямованість і наполегливість, готовність нести відповідальність).

У межах закладів післядипломної педагогічної освіти та методичних центрів застосовувався триступеневий методичний інструментарій:

1. Діагностичний етап: (анкетування та самооцінювання (модифіковані опитувальники для оцінки емпатії, такту, лідерства та стресостійкості); експертне оцінювання та метод саморефлексії (аналіз відеозаписів занять і змагань шкільних спортивних ліг із залученням колег-методистів); проєктивні психологічні тести та кейс-метод (розв'язання моделюваних нестандартних педагогічних ситуацій).

2. Формувальний етап (тренінги психологічної саморегуляції та стресостійкості (дихальна релаксація, подолання передстартової тривожності); ділові та рольові ігри - тренерські мікросимуляції (моделювання матчевих ситуацій та оперативна зміна тактичних схем); майстер-класи та коучинг-сесії з провідними тренерами дитячо-юнацьких спортивних шкіл.

3. Етап самовдосконалення (ведення «Щоденника тренерської рефлексії»; створення індивідуальної програми професійного розвитку (ППР); участь у роботі професійних спільнот і методичних об'єднань у межах шкільних спортивних ліг.

Отримані результати підтверджують, що успішна реалізація тренерської діяльності вчителя фізичної культури в позакласних секціях зі спортивних ігор неможлива без виходу за межі стандартних нормативних освітніх програм. На відміну від уроку фізкультури, орієнтованого на загальні освітні та оздоровчі завдання класу, позакласна секційна робота вимагає поглибленої спортивної

спеціалізації, керування емоційною динамікою команди та досягнення конкретних змагальних результатів.

Виділена багаторівнева система ПВЯ демонструє тісну взаємодію між педагогічними, психологічними, тактико-методичними та емоційно-вольовими компонентами. Зокрема, психолого-педагогічні якості створюють фундаментальну основу для довіри в підлітковому колективі, тоді як тактико-методичні та емоційно-вольові компоненти забезпечують стійкість педагога в умовах дефіциту часу під час матчу, суддівських помилок чи екстремальних ситуацій спортивного протистояння.

Впровадження розробленого триступеневого інструментарію в систему підвищення кваліфікації дозволяє подолати суперечність між орієнтацією вищої педагогічної освіти переважно на урочну підготовку та реальними вимогами дитячо-юнацького спорту. Завдяки поєднанню діагностики, активних тренінгових технологій та автономного самовдосконалення забезпечується трансформація репродуктивної ролі вчителя у високоефективну діяльність тренера-вихователя, що підвищує результативність змагальної діяльності школярів та якість позакласної фізкультурно-спортивної роботи загалом.

Отримані результати розширюють і доповнюють існуючі наукові підходи до професійної підготовки педагогів і тренерів, водночас демонструючи суттєві відмінності порівняно з попередніми розвідками у цій галузі.

Зіставлення з загальнопедагогічними дослідженнями (І. В. Іваній, С. О. Табінська, І. І. Маріонда, В. О. Павленко). На відміну від робіт, які зосереджуються переважно на модернізації загально-педагогічної підготовки вчителів або їхній готовності до стандартної урочної діяльності в межах концепції «Нової української школи», наше дослідження акцентує увагу на специфіці позакласної роботи. Доведено, що традиційна урочна підготовка є недостатньою, оскільки секційна діяльність вимагає поглибленої спортивної спеціалізації та переходу до ролі тренера-вихователя.

Порівняння з працями у сфері спортивної педагогіки та тренерської майстерності (О. М. Лаврентьєв, А. А. Ребрина, Е. І. Маляр, Н. С. Маляр). У той час як більшість класичних досліджень моделюють професійні якості та педагогічну техніку для професійних тренерів дитячо-юнацьких спортивних шкіл (ДЮСШ) чи фахівців моноспортивних напрямів, запропонована модель адаптоване саме для умов загальноосвітньої школи. У фокусі нашого аналізу перебуває фахівець-сумісник, який поєднує виконання обов'язків учителя фізичної культури та тренера шкільної секції зі спортивних ігор (баскетбол, волейбол, футбол тощо).

Співвідношення з теорією спортивного тренування (Т. Вотре). На відміну від академічних праць із періодизації спортивної підготовки, орієнтованих на досягнення вищих спортивних досягнень утилітарними методами ДЮСШ, розроблена триступенева система (діагностика, формувальні тренінги, самовдосконалення) інтегрована в контекст шкільних спортивних ліг. Це дозволяє гармонійно поєднувати оздоровчі завдання загальної середньої освіти з видовищністю та результативністю команд у масових позакласних змаганнях.

Практична цінність одержаних результатів полягає у розробці, науковому обґрунтуванні та впровадженні цілісної прикладної системи для закладів післядипломної педагогічної освіти, методичних центрів і загальноосвітніх закладів. Запропонований комплексний методичний інструментарій спрямований на ефективну перепідготовку вчителів фізичної культури та охоплює три послідовні взаємопов'язані етапи:

1. Діагностичний етап передбачає застосування комплексу сучасних методів (анкетування та самооцінювання, експертне оцінювання з аналізом відеоматеріалів, а також кейс-метод із розв'язанням моделюваних нестандартних педагогічних ситуацій), що дозволяє достовірно визначати рівень сформованості окремих блоків професійно важливих якостей (психолого-педагогічного,

тактико-методичного, комунікативно-організаційного, емоційно-вольового) та вибудовувати індивідуальні траєкторії корекції.

2. *Формувальний етап* базується на активних практико-орієнтованих технологіях у межах курсової підготовки, зокрема тренінгах психологічної саморегуляції і стресостійкості, ділових та рольових іграх (тренерських мікросимуляціях матчевих ситуацій), а також майстер-класах і коучинг-сесіях із провідними фахівцями дитячо-юнацьких спортивних шкіл, що забезпечує розвиток спеціальних тренерських компетенцій.

3. *Етап самовдосконалення* забезпечує неперервний професійний ріст педагога в міжкурсовий період завдяки веденню «Щоденника тренерської рефлексії», розробці індивідуальних програм професійного розвитку (ППР) та активній участі у професійних спільнотах і методичних об'єднаннях шкільних спортивних ліг.

Застосування розробленого інструментарію дозволяє успішно подолати суперечність між класичною урочною підготовкою вчителів і практичними потребами сучасного дитячо-юнацького спорту. Це забезпечує ефективну трансформацію ролі педагога у високопродуктивного тренера-вихователя, здатного якісно керувати шкільними секціями зі спортивних ігор (баскетбол, волейбол, футбол, гандбол тощо), мінімізувати ризики емоційного вигорання учнів та досягати високих результатів у змагальній діяльності шкільної молоді.

Висновки

1. У процесі дослідження встановлено, що позакласна секційна робота зі спортивних ігор (баскетбол, волейбол, футбол, гандбол тощо) суттєво відрізняється від традиційного уроку фізичної культури. Вона виходить за межі нормативних освітніх програм, передбачаючи поглиблену спортивну спеціалізацію учнів, безпосередню підготовку й участь у змаганнях різного рівня (зокрема у шкільних спортивних лігах) та ефективне управління емоційною

динамікою командного колективу в умовах стресу і конкуренції, що вимагає трансформації ролі вчителя у тренера-вихователя.

2. Теоретично обґрунтовано та систематизовано сукупність професійно важливих якостей учителя фізичної культури як тренера шкільної секції, які об'єднано у чотири взаємопов'язані блоки: психолого-педагогічний (педагогічний такт, емпатія, рефлексія, об'єктивність), тактико-методичний (змагальна тактична гнучкість, методична креативність, прогностичні здібності), комунікативно-організаційний (лідерський потенціал, управління конфліктами, партнерство) та емоційно-вольовий (стресостійкість, цілеспрямованість, відповідальність за безпеку та результати учнів).

3. Розроблено практичні рекомендації та методичний інструментарій для системи підвищення кваліфікації педагогів, що охоплюють діагностичний етап (анкетування, експертне оцінювання, кейс-метод), формувальний етап (тренінги стресостійкості, тренерські мікросимуляції, коучинг-сесії) та етап самовдосконалення (ведення щоденника рефлексії, індивідуальні програми розвитку, участь у професійних спільнотах), впровадження яких забезпечує перехід фахівців до високопродуктивної тренерської діяльності.

Список використаних джерел

1. Іваній І. В. Сучасні тенденції професійно-педагогічної підготовки фахівців фізичного виховання та спорту в університетах країн Європейського Союзу [Текст]. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології : науковий журнал*. МОН України, Сумський держ. пед. ун-т ім. А. С. Макаренка ; [редкол.: А. А. Сбруєва, М. А. Бойченко, О. Є. Антонова та ін.]. Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2019. № 1 (85). С. 159-171.
<https://repository.sspu.edu.ua/items/c73a3f25-dde9-4882-b3fa-c1bcbe181ad1>
2. Кисельов В. О., Рибалко П. Ф. Педагогічні умови підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації спортивно-масових заходів. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра*

- Довженка. 2020. Вип. 44. С. 63–70.
<https://scholar.google.com/citations?user=x9Gz76oAAAAAJ&hl=uk>
3. Лаврентьев О. М., Лаврентьев О. М., Крупеня С. В., Малинский И. Й. Формування моделі професійної підготовки тренера з обраного виду спорту. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2021. Вип. 5 (136). С. 58-61.
<https://enpuir.udu.edu.ua/home>
4. Маляр Е. І., Маляр Н. С. Професійна майстерність тренера: *методичні рекомендації*. Тернопіль, ЗУНУ. 2023. 36 с. Едуард Маляр (Eduard Maliar) - Google Scholar.
5. Маляр Е. І., Маляр Н. С. Педагогічна техніка у професійній діяльності тренера: *методичні рекомендації*. Тернопіль, ЗУНУ. 2023. 24 с. Едуард Маляр (Eduard Maliar) - Google Scholar.
6. Маляр Е. І., Маляр Н. С. Критерії педагогічної майстерності та передумови підвищення ефективності діяльності тренера: *методичні рекомендації*. Тернопіль, ЗУНУ. 2023. 16 с. Едуард Маляр (Eduard Maliar) - Google Scholar.
7. Маріонда І. І. Теоретичні аспекти адаптації майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності. *Молодь і ринок*. 2022. № 2(200). С. 77–81.
<https://molodyivrynok.org.ua/>
8. Павленко В. О. Педагогічна майстерність вчителя фізичної культури в умовах реформування середньої освіти. *Збірник наукових праць*. 2017. Вип. 7. С. 178–183. <https://enpuirb.udu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/b2dae2f9-9732-43ff-9f04-bffe7cc632d6/content>
9. Ребрина А. А. Особливості професійно-педагогічної діяльності тренера-викладача з виду спорту та його професійно-важливі якості. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2021. Вип. 9 (140). С. 86-89.
<https://enpuir.udu.edu.ua/home>
10. Рибалко Л. М., Оніщук Л. М. Підготовка майбутніх фахівців фізичної культури і спорту до самостійної організації навчально-тренувального процесу.

Моделювання компетентнісної професійної освіти в контексті євроінтеграції: *монографія* / кол. авт; за заг. ред. проф. Н. П. Волкової. Дніпро : Університет імені Альфреда Нобеля, 2021. С. 276-287.
<https://elibrary.kdpu.edu.ua/handle/123456789/4690>

11. Табінська С. О. Авторські концепти модернізації професійно-педагогічної підготовки майбутніх бакалаврів з фізичного виховання. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України*. Серія: Педагогіка, психологія, філософія. 2014. Вип. 2. С. 310–318. Google Scholar (Світлана Табінська).

12. Bompa T. Periodization: theory and methodology of training / [5thed.]. Champaign IL: Human Kinetics, 2019. P. 63-84. Human Kinetics. Periodization: Theory and Methodology of Training (5th Edition)